

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ У РАМКАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Захарова Г.Б.

Навчально-консультаційний центр Національного транспортного університету

У статті розглядаються питання розвитку самостійної навчальної діяльності студентів ВНЗ під керівництвом викладача в контексті компетентісного підходу. Виділяються критерії та показники розвитку вміння самостійної навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: навчальна діяльність, самостійна навчальна діяльність, вміння здійснювати самостійну навчальну діяльність, критерії та показники розвитку вміння самостійної навчальної діяльності.

Модернізація системи вищої професійної освіти вимагає переосмислення процесу підготовки фахівця відповідно до світових стандартів. Болонський процес визначив цільові орієнтири підготовки випускника ВНЗ, здатного до безперервного професійного самовдосконалення та саморозвитку, засновані на принципах компетентісного підходу:

1) ціль освіти полягає в розвитку у студентів здатності самостійно вирішувати проблеми в різних сферах і видах діяльності на основі використання соціального досвіду, елементом якого є і власний досвід студентів;

2) зміст освіти являє собою дидактично адаптований соціальний досвід вирішення пізнавальних, світоглядних, моральних, політичних та інших проблем;

3) мета організації освітнього процесу полягає у створенні умов для формування у студентів досвіду самостійного рішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем, що становлять зміст освіти;

4) оцінка освітніх результатів ґрунтується на аналізі рівнів освіченості, досягнутих студентами на певному етапі навчання [1, с. 3].

Відповідно до зазначених принципів змістом компетентісного підходу в освіті є формування у студентів здатності до самостійної діяльності (здатності самостійно вирішувати проблеми в різних сферах та видах діяльності), а організаційною основою освітнього процесу в рамках даного підходу є самостійна навчальна діяльність (створення умов для формування у яких навчають досвіду самостійного вирішення різних проблем).

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що практично всі класичні дослідження в педагогіці та психології прямо чи опосередковано зачіпають питання й проблеми розвитку самостійної навчальної діяльності студентів на всіх рівнях освітньої системи (Б. Ананьев, Л. Виготський, П. Гальперін, І. Зимня, П. Каптерев, Я. Коменський, А. Леонтьєв, П. Підкасистий, С. Рубінштейн, К. Ушинський та ін.) Розкриваючи сутність самостійної навчальної діяльності, автори спіраються на такі поняття як «самостійна робота», «самостійно-пізнавальна діяльність», «самостійність», вважаючи їх побудованими в єдиний логічно послідовний ряд.

Ряд авторів розглядають самостійну діяльність студентів як вид навчальної діяльності (М. Гарунов, Т. Ільїна, Г. Коджаспірова, В. Козаков, Р. Нізамов, А. Риблова, Л. Сосновська та ін.) Так, О. Воронова трактує самостійну навчальну діяльність як форму зовнішньої та внутрішньої активності особистості, структуровану самим студентом діяльність, яка піддається контролю та корекції з процесуальним та результативним компонентом, здійснюється під

керівництвом викладача з урахуванням психологічних особливостей та особистих інтересів студентів, є засобом їх професійного саморозвитку, забезпечує інтенсивне функціонування процесів самовизначення, самореалізації та саморегуляції [2].

Результати досліджень вітчизняних психологів та педагогів, що займаються проблемою самостійної навчальної діяльності студентів (А. Берберян, І. Буртонова, Л. Введенська, А. Гончарова, Т. Кротенко, Н. Журавська, А. Конишева, Т. Ріцкова та ін.), а також закордонних вчених (В. Goldshmid, J. Rysel та ін.) доводять, що успішність самостійної навчальної діяльності студентів детермінована створенням особистісноорієнтованого, творчого освітнього середовища, яке дозволяє студенту виявляти високу активність й творчо самореалізуватися в освітньому процесі університету [3].

У даному контексті необхідно розглянути роль викладача в організації та управлінні самостійною навчальною діяльністю студентів ВНЗ. На наш погляд, в процесі навчання студентів у ВНЗ, виходячи з їх індивідуальних психологічних особливостей, рівня знань, умінь, навичок самостійної навчальної діяльності, за час просування від курсу до курсу буде змінюватися й роль викладача. Так, зміна даної ролі з точки зору Ю.Смирнєвої буде переходити від організації до управління самостійно-навчальною діяльністю [4].

У першому випадку викладач виступає в якості організатора через пряму участь в організації процесу навчання, а саме: пред'являє навчальне завдання тому хто навчається, здійснює інструктаж з його виконання, мотивує його розв'язання, контролює та коригує самостійні дії, оцінює результати і організацію самостійної роботи – відбір засобів, форм і методів, які стимулюють пізнавальну активність, забезпечення умов ефективності. У цьому випадку студент виступає тільки в ролі об'єкта самостійної навчальної діяльності.

У другому випадку – керує через непряму участь в організації процесу самостійної навчальної діяльності студентів, тобто мотивує та залучає в самостійну навчальну діяльність, створює умови для розвитку у них таких якостей і вмінь як: здатність до саморегуляції, самоактивації, самоорганізації, самоконтролю, – які повинні дозволити надалі виконувати самостійно-пізнавальну діяльність загалом. У даному випадку студент стає і суб'єктом й об'єктом самостійної навчальної діяльності.

Незалежно від того, які ролі виконують викладач та студент, викладач завжди організовує його самостійну навчальну діяльність, направляє пізнавальний процес, створює необхідні умови та настрій. Для того щоб викладач виконував роль тільки управління самостійної навчальної діяльності студентів, необхідно сформувати у них уміння самостійно здійснювати навчальну діяльність. Навчальна діяльність

Критерії та показники розвитку вміння СНД студентів ВНЗ

Критерії розвитку вміння СНД	Ознаки критерію	Показники розвитку вміння СНД
Мотиваційно – цільовий	Навчальна мотивація – співвідношення цілей та внутрішньої активності особистості (бажань, потреб, можливостей)	цілепокладання; пізнавальна активність
Операційно – діяльнісний	Навчальна ситуація, яка включає в себе навчальне завдання та його розв'язок у вигляді навчальних дій. Навчальне завдання – це те, що студент повинен засвоїти: зміни навчального матеріалу, які необхідні для його засвоєння студентом. Навчальні дії – це те, що студент повинен зробити, щоб визначити властивості предмета, який він вивчає.	логічне мислення
Контрольно-оціночний	Дія контролю – вказівка на те що, чи вірно студент виконує дію, яка відповідає зразку. Дія оцінки – визначення того, що чи дійсно студент домогся необхідного результату, та чи ні.	

має зовнішню структуру, основними компонентами якої виступають: мотивація; навчальні завдання в певних ситуаціях в різній формі завдань; навчальні дії; контроль, що переходить у самоконтроль; оцінка, що переходить у самооцінку [5].

Для сформованості вміння самостійно виконувати навчальну діяльність, на думку Д. Ельконіна [6], необхідна передача від вчителя до учня кожного структурного компонента навчальної діяльності, що, на наш погляд, може бути застосовано й для розвитку його у студентів ВНЗ.

Про сформованості у студентів вміння здійснювати самостійно-навчальну діяльність як рівня оволодіння навчальною діяльністю можна судити на основі послідовного здійснення студентом під керівництвом викладача кожного з компонентів у поданій структурі. При цьому під умінням, спираючись на визначення Н.Левитова, ми розуміємо успішне виконання дій або діяльності з вибором і застосуванням правильних прийомів роботи і з урахуванням певних умов [7]. Розвиток уміння самостійно-навчальної діяльності студентів можна виявити на основі критеріїв та показників. Зупинимось на характеристиці даних понять.

В. Загвязинський та Р. Атаханов трактують критерій як узагальнений показник розвитку системи, успішність діяльності, основу для класифікації. Критерій передбачає виділення ряду ознак, за якими можна визначити критеріальні показники [8]. Показники – дані, за котрими можна судити про розвиток, хід, стан чогось .

Стосовно досліджуваного феномену під критерієм розвитку вміння самостійної навчальної діяльності розуміються зміни вміння самостійної навчальної діяльності в цілому, а під показниками – окремі зміни вміння самостійно-навчальної діяльності. В якості ознак критеріїв розвитку вміння самостійно-навчальної діяльності можна виділити структурні компоненти навчальної діяльності, які, в свою черг, будуть розкриватися через показники розвитку вміння самостійної-навчальної діяльності. Все сказане можна представити у вигляді таблиці.

Саме на основі зміни даних показників, ми припускаємо, що можна говорити про розвиток вміння

самостійної навчальної діяльності студентів. Дане вміння буде виявлятися незалежно від того, який вид самостійної навчальної діяльності здійснюється студентом.

Підводячи підсумки теоретичного аналізу проблеми, необхідно відзначити, що розвиток уміння самостійно-навчальної діяльності студентів ВНЗ визначає готовність випускника до здійснення будь-якого виду професійної діяльності.

Список літератури:

1. Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании // Школьные технологии. 2004. № 5.
2. Воронова Е.Н. Самостоятельная учебная деятельность студентов как средство профессионального саморазвития студентов педагогических вузов: На материале занятий по иностранному языку: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Саратов, 2005.
3. Турбина Н.Е. Педагогические условия организации самостоятельной деятельности студентов в образовательном процессе университета: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Воронеж, 2011.
4. Смирнова Ю.А. Отличие самостоятельной деятельности учащихся от самостоятельной работы учащихся // Проблемы и перспективы развития образования: материалы Междунар. заоч. науч. конф. Пермь, 2011. т. 1.
5. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учеб. пособие / Ирина Алек-сеевна Зимняя. – Ростов н/Д: Феникс, 1997. – 480 с.
6. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. М., 1989.
7. Левитов Н.Д. Психология труда. М., 1963.
8. Загвязинский В.И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования. М., 2001.
9. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. Г. Підкасистий, В. А. Козаков; под ред. А. М. Алексюка. – К.: ІСДО, 1993. – 335 с.

Захарова А.Б.

Учебно-консультационный центр Национального транспортного университета

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ УЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ ВУЗА В РАМКАХ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы развития самостоятельной учебной деятельности студентов вуза под руководством преподавателя в контексте компетентностного подхода. Выделяются критерии и показатели развития умения самостоятельной учебной деятельности студентов.

Ключевые слова: учебная деятельность, самостоятельная учебная деятельность, умение осуществлять самостоятельную учебную деятельность, критерии и показатели развития умения самостоятельной учебной деятельности.

Zakharova G.B.

National Transport University Education and Consulting Centre

INDEPENDENT EDUCATIONAL ACTIVITY OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS BY MEANS OF COMPETENCE APPROACH

Summary

The article describes the issues concerning the development of independent educational activity of students in higher educational institutions under a lecturer's guidance in the competence approach context. The criteria and indices of development of independent educational activity skills of students are highlighted.

Key words: educational activity, independent educational activity, skills to implement independent educational activity, criteria and indices of development of independent educational activity skills.